

Nr 27.

Ankom till riksdagens kansli den 31 mars 1936 kl. 12 m.

Utlåtande, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om ytterligare medel för utförande av omändrings- och förbättringsarbeten inom riksbankens byggnad i Stockholm.

Genom beslut av 1935 års riksdag bemyndigades fullmäktige i riksbanken att låta i huvudsaklig överensstämmelse med av f. d. professorn E. Lallerstedt uppgjorda ritningar och kostnadsförslag för en kostnad av förslagsvis 194 000 kronor utföra omändrings- och förbättringsarbeten i riksbanksbyggnaden i Stockholm.

I den skrivelse av den 10 maj 1935, vari fullmäktige i riksbanken hemställde om ovannämnda anslag, erinrades, att genom sedeltryckeriets flyttning till nya lokaler, vilken förflyttning beräknades kunna äga rum under hösten samma år, sedeltryckeriets dåvarande lokaler bleve disponibla. Fullmäktige hade i anledning därav övervägt vissa omflyttningar, vilka dels syntes lämpliga för vinnande av nödvändiga utvidgningar och en mera ändamålsenlig fördelning av arbetslokalerna, dels vore nödvändiga ur hygieniska synpunkter. Beträffande innebörden av det av fullmäktige år 1935 framlagda förslaget hänvisas till den redogörelse, som finnes intagen i 1935 års bankoutskotts utlåtande nr 81.

I nyssnämnda skrivelse underströko fullmäktige, att den beräkning rörande kostnaderna för arbetena, som verkställets, måste bli mycket approximativ, då här vore fråga om ändringsarbeten i en snart trettio år gammal fastighet, avseende bland annat en hel del ledningar, vilkas tillstånd icke låte sig i förväg med säkerhet bedöma.

I skrivelse den 10 mars 1936 hava fullmäktige meddelat, att sedeltryckeriets flyttning på grund av olika omständigheter fördröjts och först under nästlidna februari månad avslutats. Under den tidsfrist, som sålunda erhållits, hade omändringsförslaget underkastats en detaljgranskning och hade specialbeskrivningar och huvudritningar å arbetena utarbetats.

Fullmäktige anföra härefter:

»Beträffande kostnaderna för rörledningar i de lokaler, som enligt ombyggnadsplanen skola iordningsställas, få fullmäktige med beklagande meddela, att det vid den kontrollräkning av kalkylerna för desamma, som verkställets, visat sig, att kostnaderna tidigare blivit alltför lågt beräknade. För installering av sanitära- samt värme- och ventilationsledningar, med bort-

seende av därav föranledda snickeri- och målningsarbeten, kalkylerades i fjol såsom en överslagsberäkning en kostnad av 34 500 kronor. Vid den nu verkställda på ingående undersökning grundade beräkningen har kostnaden uppskattats till omkring 86 500 kronor, således något över 50 000 kronor mera än förlidet år.

I vissa avseenden vilja fullmäktige nu föreslå *komplettering* av fjolårsförslaget.

I sistnämnda förslag upptogos vissa anslagsposter för de arbeten, som föranleddes av iordningsställande av taket över det blivande lunchrummet i fjärde våningen. Vid uppgörandet av detta förslag övervägdes två olika konstruktioner beträffande taket. Fullmäktige stannade därvid för det billigare förslaget. Denna fråga har nu ytterligare övervägts och vissa nya undersökningar verkställt. Det har därvid befunnits, att det i fjol diskuterade dyrare alternativet ur byggnadsteknisk synpunkt torde innebära vissa fördelar framför det då föreslagna, särskilt därigenom att taket kommer att kräva mindre underhållskostnader och att lokalerna bliva ljusare, luftigare och mera tilltalande. Den kostnadsökning, som härigenom uppstår och som beräknas till omkring 10 000 kronor, torde icke få anses vara för hög. Med hänsyn även till att det nu gäller att för en lång framtid tillgodose önskemål av betydelse för huvudkontorets hela personal, få fullmäktige nu förorda, att det dyrare alternativet utföres.

Härutöver få fullmäktige föreslå vissa tilläggsarbeten, som äro av mindre omfattning och som beräknas draga en sammanlagd kostnad av omkring 18 000 kronor.

Av dessa må följande särskilt nämnas.

Källarvåningen.

För anordnande av ett särskilt kapprum för kvinnlig personal — det visade sig vid detaljgranskningen, att de tidigare föreslagna kapprummen skulle hava blivit väl små — beräknas en merkostnad av . . . . . 3 000 kr.

De stora guldtransporter, som ägt rum under förlidet år, hava belyst nödvändigheten av förbättrad passage till stora förvaringsvalvet. Kostnaden för i huvudsak detta ändamål beräknas till . . . . . 2 100 kr.

Brandmästaren, som även framgent skulle bebo den i källarvåningen belägna bostadslägenheten, har anhållit om vissa ytterligare mindre förbättringar av densamma. Med hänsyn till att bostaden är mycket ogynnsamt belägen, hava fullmäktige icke velat ställa sig avvisande. Merkostnaden beräknas till . . . . . 1 600 kr.

Andra våningen.

För inläggande av parkettgolv i stället för den nuvarande linoleummattan i korridoren utanför chefsrummen beräknas en kostnad av . . . . . 1 800 kr.

Tredje våningen.

För anordnande av förbindelse mellan sedelförstölingsavdelningen och korridoren beräknas en kostnad av . . . . . 1 250 kr.

Fjärde våningen.

Med anledning av att det blivande lunchköket vid övertidsarbete i viss omfattning torde tagas i anspråk även för middagservering, synes en utvidgning av det tidigare planerade köket erforderlig. Merkostnaden härför beräknas till . . . . . 2 000 kr.

För samtliga elektriska arbeten, som sammanhöra med det utvidgade

byggnadsprogrammet, beräknas numera förslagsvis en kostnad av 8 000 kronor i stället för tidigare 4 000 kronor, alltså en merkostnad av 4 000 kr.

Vid uppgörande av fjolårsförslaget ansågs inrättandet av en personhiss i huvudentrén kunna tillsvidare anstå. Vid närmare övervägande hava emellertid fullmäktige nu ansett det vara lämpligt, att en sådan hiss inrättas i samband med de omfattande arbeten, som äro avsedda att utföras. En dylik hiss torde i allt fall förr eller senare böra komma till stånd. Den skulle utgöra en behövlig förstärkning av förbindelserna inom fastigheten. Det må härvid erinras, att ett stort antal personer kan väntas besöka lokalerna i andra våningen där bl. a. riksbankschefens och vice riksbankschefens tjänsterum bliva förlagda. I tredje våningen finnas redan nu tjänstelokaler och flera sådana skola inredas. I framtiden komma tjänstelokaler att inredas i fjärde våningen, dit även tjänstemännens och direktionens lunchrum enligt förslaget nu skola förläggas.

Kostnaden för hissen beräknas till omkring	19 000 kr.
Ovan angivna merkostnader fördela sig enligt följande uppställning:	
kostnadsökning för tidigare planerade omändrings- m. fl. arbeten	50 000 kr.
nu föreslagna utvidgning av omändrings- och moderniserings- arbetena	47 000 kr.
ökade kostnader för ritningar, administration, kontroll samt oförutsedda utgifter	21 000 kr.
	<hr/>
	118 000 kr.

Till bestridande av dessa ökade kostnader anse sig fullmäktige böra inhämta särskilt medgivande av utskottet.»

I sin nu förevarande skrivelse hava fullmäktige även lämnat en redogörelse för vissa förestående underhållsarbeten beträffande riksbanksbyggnaden. I avseende härå anföra fullmäktige:

»Såsom varje år sker, har även i år undersökts, i vad mån *underhållsarbeten* erfordras å fastigheten. Med hänsyn till önskvärdheten att icke utan tvingande skäl verkställa sådana underhållsarbeten, varigenom bankarbetets jämna och säkra gång kunde störas, hava fullmäktige de senare åren ansett sig böra till lämpligare tidpunkt uppskjuta underhållsarbeten, som kunnat uppskjutas. Kostnaderna för underhållsarbeten å fastigheten, vilka i allmänhet beräknas utgöra omkring $\frac{1}{2}$ % av fastighetens värde, alltså omkring 15 000 kronor för år, hava under senare år hållits mycket låga och uppgingo under de tre sist förflutna åren till kronor 4 746: 45 år 1933, kronor 5 027: 87 år 1934 och 1 161: 05 år 1935.

Det har syntts fullmäktige vara lämpligt att nu, i samband med de omfattande omändringsarbetena, låta utföra erforderliga underhållsarbeten, varigenom samtliga av omändringsarbetena berörda lokaler bliva reparerade. Kostnaden för underhållsarbetena torde fullmäktige utan särskilt medgivande kunna bestrida från omkostnadsräkningen, men fullmäktige hava med hänsyn till kostnaden ansett sig böra underrätta utskottet om desamma.

De mera omfattande arbetena avse i huvudsak följande.

I de lokaler, som efter tryckeriets flyttning skola iordningställas, erfordras rörledningsarbeten av olika slag. Fullmäktige hava för avsikt att i samband med dessa arbeten låta verkställa en omläggning av det nuvarande kallvattenrörssystemet i dess helhet. Vid undersökning genom anlita sakkunnig har nämligen detta rörssystem befunnits vara i sådant tillstånd på grund

av rostning, att en total omläggning förklarats vara synnerligen lämplig. Vid omläggningen liksom vid indragningen av kallvattensrör i de nya lokalerna böra enligt den sakkunniges tillstyrkan användas kopparrör i stället för galvaniserade järnrör. Därigenom torde det nya systemet få en praktiskt sett obegränsad varaktighet. Det är givetvis svårt att beräkna den särskilda kostnaden för nu berörda underhållsarbete, vilket möjligen kommer att utföras i gemensam entreprenad med andra rörledningsarbeten. Det synes emellertid sannolikt, att denna särskilda kostnad, inberäknat kostnaden för av omläggningen föranledda byggnadsarbeten och användningen av kopparrör, belöper sig till omkring 20 000 kronor.

Tre av de nuvarande ångpannorna äro i sådant tillstånd att de antingen måste underkastas en dyrbar reparation eller ersättas av nya pannor. Kostnaden för nya pannor beräknas till omkring 11 000 kronor.

För underhållet av fastigheten tarvas målningsarbeten i avsevärd omfattning. Kostnaden för dessa kan ej särskilt angivas, då den beräknats tillsammans med kostnaderna för ombyggnadsarbetena.

Fullmäktige vilja nu liksom i fjol framhålla, att vissa lokaler i södra delen av fjärde våningen ej beröras av byggnadsarbetena. Dessa lokaler reserveras i sitt nuvarande skick för framtida behov.

Slutligen få fullmäktige meddela, att fullmäktige hava för avsikt att verkställa en modernisering av det nuvarande alarmsystemet. Utredning härom pågår. Kostnaden kan ej för närvarande preciseras men torde komma att röra sig omkring 10 000 kronor.

Fullmäktige vilja även nu understryka, att det enligt de sakkunnigas enstämmiga mening är ytterligt svårt att med säkerhet beräkna kostnaderna för arbeten av nu ifrågakvarande slag. Det är icke uteslutet, att man under arbetets fortgång kan göra sådana erfarenheter, exempelvis beträffande rörledningar i väggar, etc. — det må erinras, att det delvis är fråga om att omändra tryckerilokaler till bostadslägenheter — som föranleda merkostnader, vilka icke på förhand kunnat beräknas. Fullmäktige komma givetvis att låta noggrant följa arbetena och att planlägga desamma på ett så ekonomiskt sätt som möjligt.»

Av fullmäktiges skrivelse framgår även, att fullmäktige i samband med överarbetningen av 1935 års omändringsförslag låtit undersöka uppvärmningsanläggningen i riksbankshuset. Härom anföra fullmäktige:

»Den av fullmäktige anlitate sakkunnige för rörledningsarbetena, ingenjörfirman Hugo Theorell, har förordat en fullständig omläggning av det nuvarande värmesystemet, som är ånglågtryckssystem, till varmvattenssystem. Samma uppfattning har uttalats av byråchefen i byggnadsstyrelsen N. Telander, som granskat nämnda ingenjörfirmas kostnadsberäkningar. Emellertid kan enligt den sakkunniges utsago det nuvarande systemet beräknas fungera tillfredsställande minst ett tiotal år framåt. Med hänsyn dels härtill och till de mycket betydande kostnader, som en omläggning av systemet skulle medföra, dels till möjligheterna att vid nämnda tidpunkt ett tekniskt bättre system kan komma till användning, ävensom till ovissheten att till nästkommande uppvärmningsperiod hinna verkställa en fullständig omläggning dels och till nödvändigheten att undvika, att alltför många arbetsrum samtidigt bliva föremål för arbete till hinder för det löpande arbetets lugna och jämna gång, hava fullmäktige ansett sig icke nu böra ifrågasätta en sådan omläggning.»

Åberopande det i skrivelsen anförda hava fullmäktige hemställt, att bankoutskottet ville medgiva fullmäktige, att för förestående omändrings- och förbättringsarbeten i riksbanksbyggnaden i Stockholm, i huvudsaklig överensstämmelse med av f. d. professorn E. Lallerstedt uppgjorda ritningar och kostnadsförslag, disponera ytterligare förslagsvis 118 000 kronor utöver det belopp av förslagsvis 194 000 kronor, som 1935 års riksdag bemyndigat fullmäktige att använda för sagda ändamål.

Det har väckt utskottets uppmärksamhet, att det av fullmäktige förelidet är framlagda omändringsförslaget i fråga om riksbanksbyggnaden i Stockholm visat sig vara grundat på en så otillfredsställande kostnadsberäkning och en så ofullständig utredning av behovet av ändringar inom byggnaden, att fullmäktige nu nödgats hemställa om ett tilläggsanslag å icke mindre än 118 000 kronor, motsvarande en merkostnad av omkring 60 procent. Med hänsyn till den ställning, utskottet i fjol intog till det då föreliggande förslaget, har utskottet emellertid icke velat motsätta sig, att de ytterligare medel, som fullmäktige begära för utförandet av de redan beslutade arbetena, ställas till fullmäktiges förfogande. Mot de av fullmäktige nu föreslagna tilläggsarbetena har utskottet för sin del icke funnit anledning till erinran. I anslutning till vad fullmäktige uttalat rörande arbetenas planläggning anser sig utskottet kunna förvänta, att dessas utförande kommer att ske på ett så ekonomiskt sätt som möjligt.

Utskottet.

Under åberopande av det anförda och då enligt § 21 bankoreglementet frågan om beredande av medel för här avsedda arbeten synes böra underställas riksdagens prövning, får utskottet hemställa,

att riksdagen, i anledning av fullmäktiges i riksbanken förevarande framställning, må bemyndiga fullmäktige, att för ovan omförmälda omändrings- och förbättringsarbeten i riksbanksbyggnaden i Stockholm, i huvudsaklig överensstämmelse med av f. d. professorn E. Lallerstedt uppgjorda ritningar och kostnadsförslag, av riksbankens medel disponera förslagsvis 118 000 kronor utöver det belopp av förslagsvis 194 000 kronor, som 1935 års riksdag bemyndigat fullmäktige att använda för sagda ändamål.

Stockholm den 31 mars 1936.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar Åkerberg, Lindgren, Ernfors*, Bjurström, Ehrnberg, Berling* och Bodin;

från andra kammaren: herrar Leffler, Lovén, Laurén, Johansson i Sollefteå, Carleson, Severin*, Nyblom* och Englund*.

---

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.